№ 179 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 7 — 1905 — ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 7 № 179

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».
Հասցէ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Վերջին տեղեկութիւններ. Շահի կարգադրութիւնը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արդիւնագործութիւնը առաջիկայում. Կոտորածը Շուշում. Տեղեկութիւններ գաւառից. Նամակ Բագուից. Ներքին լուրեր.— ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պարսկաստանից եկած լուրերը բաւարար չեն: Բագուի, Շուշու, Երևանի կոտորածների մասին տեղեկութիւնները հասել են Պարսկաստան կեղծ լուսաբանութիւններով: Պարսիկներին այնպէս են հասկացրել, որ հայերն են նախայարձակներ, որ հայերը նպատակ են դրել կոտորել մահմեդականներին և նրանց թւում պարսկահպատակներին:

Հեռագրական գործակալութեանը Թէհրանից հաղորդում են, որ այնտեղի ազգաբնակութիւնը գրգռված է հայերի դէմ վերջին ընդհարումների պատճառով և որ պարսիկներին ժամանակաւորապէս արգելված է մուտքը դէպի Ռուսաստան: Ուրեմն Բագուի խառնակիչների մեքենայութիւնները զուր տեղը չէին գործում և կարող են յուսալ չարաբաղդ աջողութեան:

Մենք ունենք և մասնաւոր հեռագրական տեղեկութիւններ, որ Բագուի շրջանից հեռանում են պարսկահպատակները դէպի Պարսկաստան: Նրանց մի մասը ուղարկվել է արդէն վագօններով դէպի [illegible] Ատրպատական անցնելու համար, իսկ միւս մասը շոգենաւերով գնում է դէպի Գիլան և Մազանդարան: Բագուի պարսկական հիւպատոսը պաշտօնական առաջարկութիւն է ստացել Թէհրանից դիւրացնելու պարսկահպատակների վերադարձը դէպի Պարսկաստան:

Պարսկահպատակների դէպի Պարսկաստան չուելը գուցէ այն նպատակն ունի, որ պարսկահպատակները [illegible] զանազան [illegible] և դրանով [illegible] զուր տեղը այն խլրտումները, որոնք սկսվել են Անդրկովկասում [illegible] սոսկալի և միևնոյն ժամանակ [illegible] կերպով: Մենք այդ ասում ենք, [illegible] ունենալով [illegible] մինչև այժմ [illegible] ցանկութիւնը, որ պարսիկների և հայերի մէջ յարաբերութիւնները միշտ [illegible] և չը [illegible] որոնց նպատակներին մէջն էր Մենչիկի [illegible] գործը:

Մեր համար ծանր է արձանագրել նոր դժբախտ դէպքեր, որոնք տեղի են ունեցել Եւլախ—Շուշի ճանապարհի վրա և [illegible] մէջ: [illegible] մի քանի [illegible] ճանապարհորդների մի խումբ, որոնցից մէկը [illegible], մի գերմանացի, միւսները դարձեալ հայեր, ենթարկվել են կատաղի յարձակման Թուրքերի կողմից և սպանվել:

Աղդամի շրջանը գնացել է պաշտօնական մի յատուկ յանձնաժողով, որոշելու այնտեղ եղած գործարանների վնասը:

Ինչպէս յայտնի է, Աղդամի շրջանում գտնվում են [illegible] գործարաններ [illegible], Սողոմոնեանի, Ախա-[illegible] և Բագդասարեանի. Այդ բոլոր գործարանների [illegible]:

Գործարաններից, [illegible], գործարանները կործանուած, փչացել են Բուլարեանի մեծ այգին, որ ունի մօտ 66 դեսեատին տարածութիւն:

Վնասվել են թէ գործարանատէրերը, թէ պետութիւնը և թէ շրջակայ ազգաբնակութիւնը:

Գործարանատէրերը կորցրել են մօտ 600,000 րուբլի, պետութիւնը մօտ 400,000 րուբլի, շրջակայ այն ազգաբնակութիւնը, որ խաղող էր ծախում գործարաններին, մօտ 200,000 րուբլի: Ուրեմն ընդամենը մէկ միլիօն և երկու հարիւր հազար րուբլի:

Վնասը բոլորի համար, իսկ օգուտ: Ոչ ոքի համար, բացի մի քանի աւազակներից, որոնք կողոպտել են գործարանները և վերցրել մի քանի հազար պուդ պղինձ:

Շրջակայ գիւղացիները այս տարի ոչ մի օգուտ չեն ունենայ իրանց այգիներից: Նրանց խաղողը անկարելի է հեռու տեղեր փոխադրել, կամ նրանցից չամիչ պատրաստել. շատ-շատ նրանցից կը պատրաստեն մաճ կամ բակմազ:

Աւերիչ ձեռքը մի շփոթ է առաջացրել, որից միայն դժբաղդութիւն է երևան եկել բոլորի համար:

Գործարաններն այս տարի նորոգել և գործի դնել անկարելի է. իսկ հետևեալ տարվայ համար հարկաւոր կը լինի ծախսել մի քանի հարիւր հազար բոլոր գործարանները նախկին ձևով վերականգնելու:

Գործարանական կեանքի անկումից և խառնակութիւններից փչացել է և Աղդամի խոշոր շուկան, որ տեղական ազգաբնակութեան համար ունէր կարևոր նշանակութիւն:

Ահա բարբարոսութեան արդիւնքը: Ահա աւերիչ գործունէութեան հետևանքը:

—

Մենք ստացանք Նախիջևանից սեպտեմբերի 5-ին, ժամը 6 և 40 ր. երեկոյեան ուղարկված հետևեալ հեռագիրը:

Օգոստոսի 28-ին Թուրքերը և հայերը համդիսաւոր կերպով երդվեցին խաղաղութիւն պահպանել. 30-ին Թուրքերը սպանութեան փորձ արին իրանց համագիւղացի մի մամարզադիզեցի հայի վրա, իսկ սեպտեմբերի 2-ին Ներքին ուզունօբեցի Թուրքեր մի խալխալցի հայի վրա. երկու հայերն էլ վիրաւորված են: Սեպտեմբերի 4-ին բազմաթիւ Թուրքերի մի հրոսակ յարձակվելով Բաղամլուի վրա, քշեցին տարան նախիրը. կօզակները հալածեցին և նախիրի մի մասը յետ խլեցին. ամբողջ մի օր Թուրքերը գրաւելով հին հայոց ս. Մեսրոպի վանքը և ստանալով օժանդակութիւն, յետ էին մղում կօզակների յարձակումը. սպանված է մի կօզակ և հրացանը խլված: Գիշերը յարձակում տեղի ունեցաւ Կարախանբէգլու գիւղի վրա. Նախիջևանի կայարանի գլխաւորը, սուլիչներով օգնութեան կանչեց. հրացանաձգութիւնը անհետևանք մնաց: Փարադաշտեցի մի բնակիչ սպանված է Թուրքերի ձեռքով Նորաշէնի Ջրաղացում:

Մեսրոպ վարդապետ

ՇԱՀԻ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

—

Մենք հաղորդել ենք արդէն, որ երբ Պարսից Շահը հասաւ Աստարա, առաջին պարսկական սահմանագլխային աւանը, այդտեղ գեներալ Կօխանովսկին զեկուցեց Նորին Մեծութեան այն հեռագիրը, որ Փոխարքայի օգնական գեներալ Շիրինկինը խփել էր՝ հերքելով Շուշում 20 պարսկահպատակ աշակերտներ հայերի ձեռքով խողխողելու ստայօդ լուրը: Ինչպէս երևում է, այդ հեռագիրը շատ հաճելի տպաւորութիւն է թողել Իրանի Շահնշահի վրա, որովհետև մի ականատես, որ նոր վերադարձել է Աստարայից, պատմում է, թէ Նորին Մեծութիւնը կանչելով իր մօտ մաքսատան կառավարիչ—սահմանապահին և տեղական պարսիկ իշխանութեան ներկայացուցիչներին, բացարձակապէս և ամենակտրուկ կերպով հրամայել է յայտնել և հրատարակել ի լուր ժողովրդի, թէ ամենածանր պատժի կենթարկվի նա, ով կը փորձէ սպառնալ հայերին կամ անկարգութիւններ առաջ բերել՝ հայերին վնասելու նպատակով: Իմ կայսրութեան մէջ ես ամենևին չեմ ցանկանում, որ հայի մի մազին անգամ դիպչեն—յայտարարել է Շահը—և չեմ ցանկանում, որ իմ երկիրն ևս դառնայ Թատերաբեմ այնպիսի արիւնահեղ և վայրագ դէպքերի, ինչպէս դարձել է Անդրկովկասը»:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԴԻՒՆԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌԱՋԻԿԱՅՈՒՄ

—

Բագուի նաւթաշխարհը մոխիր դարձաւ: Տասնեակ տարիների ջանքերով ստեղծված հսկայական գործից այսօր դժբախտ յիշողութիւններ են մնացել: Նաւթարդիւնաբերողները հաւաքվեցին Պետերբուրգում, կազմեցին զեկուցում առժլի աղէտի պատճառների մասին և ներկայացրին ֆինանսների մինիստրին: Զեկուցումը տպված է բոլոր լրագիրների մէջ և թողնում է մի ինչ-որ անհնարին, ինչ-որ ֆանտաստիկական պատմութեան տպաւորութիւն: Սակայն ֆանտաստիկական բան չը կայ նրա մէջ: Մեր երկրի սոսկալի իրականութիւն է այնտեղ խօսում: Այնքան անհաւատալի է այդ իրականութիւնը, այնքան վայրենի, որ կարծում էք թէ արաբական հէքիաթներից է վերցրած: Զենք յիշում մի ուրիշ վաւերագիր, որ այդ աստիճան պարզ ու անողորմ կերպով մերկացնէր այն սոսկալի ցաւերը, որոնցից այնքան տառապում է ոչ միայն Բագուն, այլ առհասարակ ամբողջ Կովկասը:

Ձեր աչքի առջև բերէք Բագուն: Հարիւրաւոր միլիոնների արդիւնագործութիւն: Համաշխարհային նշանակութիւն ունեցող մի եղակի կենտրոն: Հարիւրաւոր օտարասահմանեան և տեղական ֆիրմաներ. Նօբէլ, Ռօտշիլդ, անգլիացիներ, Մանթաշեան, Ղուկասեան և այլ հարիւր ու մի հռչակված գործատէրեր, դրամական առիւծներ, եղբայրակիցներ այնպիսի առիւծների, որոնք համաշխարհային քաղաքականութիւնն են պատեցնում իրանց շահերի համար, որոնք պատերազմների պատճառ են դառնում և թելադրում են աշխարհին իրանց կամքը: Բագւում այդ ոսկէ առիւծները իրանց ստեղծած ամբողջ նաւթարդիւնաբերութեամբ սարսում էին 4—5 աւազակ Թուրք գիւղերի ձեռքին: Սա անհաւատալի է, բայց միանգամայն ճիշտ. նաւթային գործ չէր լինի Բագւում, եթէ աւազակ գիւղերը կամենային, խոշոր փրկանք չը ստանային գործատէրերից: Ահա ինչպէս են պատմում նաւթի, բօրսաների Թագաւորները իրանց սարսափելի սարկութիւնը:

Ոստիկանութիւն նաւթահանքերում թէև կայ, բայց իսկապէս չը կայ: «Պէտք է լինում համարեա վաղօրօք բաժանորդ գրվել ոստիկանական օգնութեան: Բոլոր կալուածական յանցանքները, կեանքի դէմ ուղղված բոլոր յանցանքները մնում էին և մնում են մեծ մասամբ չը բացված, որովհետև ոստիկանութիւնը այդպիսի դէպքերում կամ բոլորովին չէ երևում, չը նայած միավորների անդադար դիմումներին, կամ երևում է լաւագոյն դէպքում միայն արձանագրութիւն կազմելու համար՝ դէպքից երկու կամ երեք օր անցած: Այս պատճառով և նկատի առնելով ոստիկանութեան չափազանց փոքր կազմի ոչ բաւականաչափ բարոյական կերպարանքը, խօսել ոստիկանական օգնութեան մասին նաւթահանքերում միտք չունէր»:

Արդիւնաբերողները շատ անգամ են հարց բարձրացրել այդ դրութեան մասին, բայց Բագուի նահանգապետները ոչինչ չեն արել: Ասել թէ ինքը տեղեկութիւն չունէր՝ նահանգական իշխանութիւնը չէ կարող:

Ի՞նչ կարող էին անել արդիւնաբերողները: Սրտագրում ենք այստեղ նրանց զեկուցագրի ամենահետաքրքրական մասը:

«Տեսնելով ոստիկանութեան անօգնականութիւնը, նաւթարդիւնաբերողները հարկադրված էին փրկանք տալ աւազակներին, յանձնելով նաւթահանքերի պահպանութիւնը կապալով նոյն աւազակներին, որոնք բաղկացած են Բալախանի, Սաբունչի, Ռամանի և Զաբրաթ գիւղերի բնակիչներից և որոնք աւազակութիւնը իրանց համար արհեստ են դարձրել այն ժամանակից, երբ նրանց ձեռքում եղած նաւթային հողերը անցան գանձարանին:

«Ստացվում է այսպիսի պատկեր: Մի քանի կապալառուներ, նոյն իսկ ոստիկանութեան ցուցակներում ակնյայտնի աւազակներ նշանակված, ամսական վճար ստանալով, որ ահագին գումարի է հասնում, կապալով պահում են Բալախանի—Սաբունչի—Ռամանի շրջանի ամբողջ կալուածական և անձնական ապահովութիւնը: Բաւական է նայել նաւթահանքի պահապանին, երբ նա կանգնած է իր տեղը, որպէս զի հասկացվի մեր դրութեան ամբողջ սարսափը: Գողացվում է նաւթարդիւնաբերողի կայքի մի որ և է մասը. կապալառու պահապանը, ճիշտ է, գտնում բերում է այդ կորուստը ձեր յայտարարելուց յետոյ, բայց դա ձեր իրը չէ, այլ մի ուրիշ նաւթահանքից գողացված, մի այնպիսի նաւթահանքից, որ այդ կապալառուի պահպանութեան չէ յանձնված: Պարբերաբար աւելանում են կալուածական յանցանքները. դա նշան է, որ պէտք է աւելացնել կապալի գինը. գումարը առանց քաշվելու նշանակում են կապալառուները, իսկ նաւթարդիւնաբերողը պիտի միայն վճարէ:

«Հորերից ստացվող նաւթը խողովակներով քաշվում է գործարանները, Սև քաղաք: Այդ նաւթանցքները պաշտպանելու համար պէտք է դիմել ուրիշ կապալառուների, այն բնակիչներին, որոնց մօտով անցնում են նաւթանցքի խողովակները: Այս պաշտպանութիւնը իրանց համար մասնագիտութիւն են դարձրել Քիշլի գիւղի բնակիչները, որոնք արհեստ են դարձրել նաւթ գողանալը խողովակներից: Եթէ դուք որոշ հարկ չէք վճարում այդպիսի կապալառուին, ձեր նաւթը սիստեմաբար գողանում են, կտրելով խողովակների գիծը: Կապալառուները մշտապէս իրար հետ կռւում են գողացած նաւթը բաժանելու և ձեռնտու կերպով ծախելու համար, և միմեանցից վրէժ հանելով, կտրատում են խողովակների գծերը: Գործարանների շրջանում—Սև քաղաքում կան առանձին կապալառուներ, որոնք պաշտպանում են գործարանատէրերին մազութ և սպիտակ նաւթ գողանալուց. դրա համար էլ առանձին հարկ պէտք է տալ: Սև քաղաքում խողովակների կտրատելը և գողացած մազութի վաճառումը տեղի է ունենում բոլորովին բացարձակ, ամենքին, նոյն իսկ տեղային ոստիկանութեան յայտնի տեղերում:

«Նաւթի և հանքերի կայքի գողութիւնները վերջին ժամանակները հասել են ծայրայեղ չափերի, մանաւանդ փետրվարեան արիւնոտ դէպքերից յետոյ: Օգտվելով այն հանգամանքից, որ Բագւում գեներալ-նահանգապետ է նշանակված և պատերազմական դրութիւն է յայտարարված, նաւթագործները դիմեցին գեներալ-ադիւտանտ Ամիլախվարիին, որ ինքն էլ լինելով նաւթարդիւնաբերող, շատ լաւ գիտէր թէ ինչ տխուր դրութեան մէջ է գտնվում հանքերի պահպանութիւնը: Նշանակվեց յանձնաժողով Կօխանովսկու նախագահութեամբ և այդ խորհրդակցութիւնների հետևանքն այն եղաւ, որ պաշտօնապէս հաստատվեց, թէ ներկայ պայմանների մէջ պաշտպանութեան մի ուրիշ միջոց չը կայ, բացի աւազակներին փրկանք տալուց:

«Փետրվարեան դէպքերից յետոյ աւելացան ոչ միայն կալուածական յանցագործութիւնները, այլ նոյն չափով և յանցանքները մեր ծառայողների դէմ: Հանքերի կառավարիչները,

իրանց պաշտօնական պարտաւորութիւնները կատարելիս, սպանվում են անկիւնից, արտելչիկները, որոնք հանքերը փող են տանում ընթացիկ հաշիւների համար, օրը ցերեկով ենթարկվում են յարձակումների, փողերը խլվում են, իսկ իրանք սպանվում: Չը կայ օր, երբ արիւն չը թափվի, իսկ մեղաւորները չեն գտնվում: Այս ամենը անտանելի է դարձրել արդիւնաբերական կեանքը, սպառնալով նրան կատարեալ կործանում»:

«Մի ժամանակ ծաղկած քաղաք Բագուն դատարկվում է օր օրի վրա և ամենքը միահամուռ փախչում են այնտեղից: Նաւթարդիւնաբերողների ժողովի խորհուրդը և Բագուի բորսային կօմիտէտը դիմեցին գեներալ-նահանգապետին խնդրելով Թոյլ տալ կազմակերպել սեփական զինված պաշտպանութիւն: Այդ խնդիրքը մերժվեց: Բագուի հանքերի իրաւական կեանքի այսպիսի դրութեան մէջ առաջ եկաւ նախ բանուորական շարժումը, յետոյ և հայ-Թուրքական ընդհարումը: Հեշտ է հասկանալ, թէ այդ երևոյթները ինչ մացրին Նաւթահանքերի կեանքի մէջ, որ առանց այն էլ տագրված էր իրաւազրկութեամբ: Տեղային ադմինիստրացիան ապրել ամսին դաղաբեցրեց գործադուլը և վերականգնեց աշխատանքները Թուրքերի աջակցութեամբ: Բաւական էր այս բանը, որ բուրճերը դրութեան տէրը դառնան, զգալով իշխանութեան թուլութիւնը»:

Ի՞նչպէս է այս պաշտօնական նկարագրութիւնը, ընթերցող: XX դարի իրականութիւն թէ հէքիաթ, Շէհերազադէի պատմուածքներից մէկը: Նաւթային աշխարհը այդպիսի հրէշաւոր պայմաններ էր ստեղծել իր սեփական տանջանքների համար: Գողութիւն, ապականութիւն ամեն տեղ. նաւթագործը գողանում էր, որ հարստանայ, աւազակ Թուրքը հարկ էր ստանում և ահագին հարստութիւններ դիզում: Զրկված, դժբախտ էր մնում միայն այն ահագին բազմութիւնը, որի արիւն-քրտինքով էին աշխատվում միլիօնները—բանուոր դասակարգը: Բայց Թողնենք այս տխուր մտածութիւնները: Նաւթագործների ժողովը իր գեկուցագրի մէջ հետևեալ միջոցն է առաջարկում ապագայում սարսափելի դրութիւնից ազատվելու համար:

«Աշխարհի մէջ ամենահարուստ նաւթային հրապարակը ընդամենը 2500 դեսեատին տարածութիւն է գրաւում, որից այժմ մշակվում է միայն մօտ մի հազար դեսեատին: Անհրաժեշտ է բոլորովին մաքրել այդ հրապարակը վտանգաւոր տարրերից: Այդպիսի տարրեր անկասկած պէտք է համարել Բալախանիի, Սաբունչիի, Ռամանիի և Զաբրաթի գիւղական ազգաբնակութիւնը, որ ներկայացնում է [illegible] Ուստի պէտք է [illegible] այդ ընակչութիւնը [illegible]»:

Եւ այդ պատճառը, երևի, կը կատարվի, [illegible] Նաւթային Թագաւորները: Բայց [illegible] համար, ամեն ինչ [illegible] Եթէ դրութիւնը [illegible] Նախիջևանի գաւառում, ուր փոքրիկ [illegible]

Ի՞նչ կը լինի անա այդ դրութիւնը...

ԿՈՏՈՐԱԾԸ ՇՈՒՇՈՒՄ

Օգոստոսի 30-ին

[illegible] Շուշու մօտ Թուրք [illegible] 5 հոգի: [illegible]

որ գեներալ-նահանգապետը խիստ միջոցների չը դիմէ այդ բռնի մահմեդականացրածներին ազատելու Թուրք խուժանի ճանկերից...

Թուրքի քաղաքում եղած հայերի խանութները մինչև այսօր դեռ փակ էին: Գեն.-նահանգապետը կանչեց այդ հայերին, տարաւ քաղաք և խանութները բանալ տուեց ու պատուիրեց աներկիւղ կերպով իրանց առևտուրը շարունակել:

Արդէն գրեցի, որ քաղաքային վարչութիւնը ևս իր գործերով հրդեհի ճարակ է դարձել: Այսօր գեն.-նահանգապետի հրամանով, ձմեռային կլուբում, հրդեհից յետոյ դումայի առաջին նիստն էր: Հաւաքված էր ահագին բազմութիւն. եկել էին և Թուրք ձայնաւորներից 5—6 հոգի. կային և մի այդչափ կողմնակի Թուրքեր: Գեներալ Տակայշվիլին բանալով նիստը՝ յայտնեց կառավարութեան կողմից իր ցաւակցութիւնը Շուշի քաղաքին հասած ձախորդութեան համար, յոյս յայտնեց, որ ինքը կարող կը լինի խաղաղութիւնը խաղաղ վերականգնել և յայտնեց դումային առաջ վարել իր գործերը: Քաղաքի հարուստ Թաղերը և խանութները այրված լինելով, ուրեմն և քաղաքի եկամուտն զգալի կերպով պակասած՝ միտք յայտնվեց վերացնել քաղաքային ինքնավարութիւնը և հիմնել կրճատված ինքնավարութիւն (упрощенное самоуправленіе), բայց առ այժմ այդ հարցը Թողնվեց և որոշվեց՝ վարձել նոր բնակարան, գնել կահկարասիք և դիւանական պարագաներ, կրճատել ծառայողների Թիւը և միջնորդել կառավարութեան առաջ՝ գեներալ-նահանգապետի միջոցով, որ գանձարանից քառն հազար ռուբլի նպաստ բաց Թողնէ քաղաքի անհրաժեշտ ծախքերի համար:

—

Օգոստոսի 31-ին

Կորած հայերից դեռ պակասում են 24 հոգի, որոնք աղէտի առաջին օրը գտնվում էին Թուրքերի մէջ կամ իբրև արհեստաւոր կամ իբրև բանուոր. դրանց ոչ կենդանի լինելն է յայտնի և ոչ դիակների տեղը. աւելի հաւանական է, որ սպանված ու անհետացրված լինեն, բայց գոնէ խիղճ ունենան սպանողները նրանց դիակների տեղը ցոյց տալ՝ իբրև վերջին մխիթարութիւն նրանց հարազատներին:

Րէալական ուսումնարանի պարապմունքներն արդէն սկսվել են. Թուրք աշակերտներն իրանց վկայաթղթերը յետ են ստանում, թէ ինչ յետին մտքով՝ անյայտ է:

Ճանապարհը Եւլախ—Շուշի դեռ փակ է. հայ չէ գնում գալիս, իսկ ապրանքները Թափված են Եւլախում: Հացի պաշար չը կայ. նաւթ, շաքար, փայտ, ածուխ բնաւ չեն մտնում քաղաք. մօտիկ գիւղերից անգամ երկիւղ են կրում մի բեռ ալիւր բերելու: Ի՞նչ կը լինի սրա վերջը: Գուշակում ենք սով և ոչ Թանգութիւն:

Շատերը մտածում են Թողնել Շուշին, գաղթել... եթէ ճանապարհը բաց լինէր՝ հիմա ահագին հոսանք կը լինէր սկսված: Մի անմտութիւն, որ կառաջացնէ տնտեսական քայքայում, ույժերի բաժանում և հային կը տանէ դէպի կորուստ: Հեռացրէք այդ միտքը ձեզանից, մի գաղթէք, չէն արէք ձեր հայրենիքը, բաղդի ճակատագիրը հայի համար ամեն տեղ մէկ է. փրկութեան, ապահովութեան յոյսը հայրենիքում միայն է... Տ.

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Ջիւանշիրի գաւառ, օգոստոսի 20-ին

Երկար ամիսների լարված դրութիւնը պայթեց ամենաչնչին պատճառից Գանձասարի վանքի մօտ: Չը նայած հայերի կողմից ցոյց տուած մեծահոգութեան (վանքեցիները յետ դարձրին Թուրքերից խլած տաւարը և զէնքերը), Աղդամի Թուրքերը մի քանի օրվայ ընթացքում անխտիր կերպով կանգնեցնում են բոլոր անցնող ֆուրգոնները և ֆայտոնները, կողոպտում են հայերին:

Երբ օգոստոսի 17-ին, պաշտօնապէս յայտնի է դառնում Շուշու դէպքերի մասին, փոխ-նահանգապետը դիմում է դէպի Շուշի, պահանջելով Ջիւանշիրի գաւառապետ Ցէգինսկուց հարիւր կօզակ: Այս անգամ փոխ-նահանգապետը ստիպված է լինում սպասել Ասկերանի մօտ, Շուշուց 30 վերստ հեռաւորութեան վրա. վերջ ի վերջոյ նա հասնում է Շուշի: Թալանի և «դէնթասիբի» տենչով տոգորված Թուրքերը ամեն կողմից, նոյն իսկ Եւլախի կողմերից, շտապում են դէպի Շուշի՝ օգնութեան հասնելու իրանց կրօնակիցներին: Սակայն հայերը կտրում են Ասկերանի կիրճը և «Խանին-բաղը» և արգելում են զինված Թուրքերին առաջ խաղալ: Ցիվիլ շորեր հագած փոխ-նահանգապետին էլ են կանգնեցնում այդտեղ հայերը, սկզբում չը ճանաչելով նրան, բայց յետոյ քաղաքավարութեամբ բաց են Թողնում:

Ջիւանշիրի գաւառապետը պահանջած 100 կօզակներին չէ ուղարկում փոխ-նահանգապետին իրաւացի առարկելով, Թէ Ջիւանշիրը նոյնպէս խառնակ դրութեան մէջ է: Եւ իրաւ, Թուրքերը Եւլախ-Աղդամ և Թարթառ-Բարդա ճանապարհների վրա օր ցերեկով Թալանում են մեն-մենակ պատահող բոլոր ոչ-մահմեդականներին, ի միջի այլոց և նոր նշանակված գաւառական վրացի քարտուղարին: Թուրքերը «իրանց տանը» մեծ խմբեր կազմած, չեն քաշվում ու ամաչում այստեղ մի քանի սայլապանների գոմէշները քշելու, մի ուրիշ տեղ դարանից մենաւոր անցորդին սպանելու և այլն, չը համարձակվելով մտենալու հայաբնակ վայրերին: Եթէ հայերը Թուրքերի «տակտիկան» բանեցնեն, վերջիններս հարիւրաւոր զոհեր կը տային...

Թարթառ աւանում հաւաքված բազմաթիւ Թուրք ձիաւորների մի մասը, նախօրօք մըզկիթում խորհրդակցելուց յետոյ, դիմում է դէպի Շուշի, մի և նոյն ժամանակ հաղորդում են գաւառապետին, իբր Թէ Մարաղա հայ գիւղում հաւաքվել են 150 հայ զինված ձիաւորներ՝ Թուրքերի վրա յարձակվելու նպատակով: Օգոստոսի 18-ին գաւառապետը կօզակներ վերցրած գնում է այդ գիւղը, սակայն նկատելով, որ հաղորդած լուրը սուտ է և հանդիպելով միայն գիւղական պահապաններին, դիմում է դէպի Բրուդ Թուրքաբնակ գիւղը, որի բնակիչները յայտնի են իրանց աւազակաբարոյ կենցաղով: Սակայն դեռ գիւղը չը հասած, գաւառապետը հանդիպելով մի հովւի, սրա միջոցով լուր է ուղարկում բրուդցիներին հանգիստ մնալու:

Մի քանի յայտնի Թուրք բէկեր քստմնելի դեր են խաղում կատարված դէպքերում: Ջիւանշիրի հաշտարար միջնորդ (мировой посредникъ) Սալիմ-բէկ Ռուստամբէկովը, օրինակ, առիթ վերցնելով իր ունեցած դիրքից, գրաւոր հրաւէրներ է ուղղում բոլոր բէկերին, որ սրանք իրանց ձիաւորների հետ գնան Շուշի: Խաղաղութիւն ընկնելուց յետոյ նա այժմ սպառնալիք է ուղարկում հաջալլուցիներին, որոնք ագիտատօրին չէին հնազանդվել: Հաջալլուցիները վախից պատրաստվում են ուրիշ տեղ չուելու: Այդ մարդու դէմ ոչ մի միջոց չէ առնված տեղական ոստիկանութեան կողմից:

Մի ուրիշ օրինակ: Եւլախ կայարանի պրիստաւ Վէզիրօվը սովորութիւն ունի հայերից զէնքեր խլելու, մինչդեռ Թուրքերին երբէք ձեռք չէ տալիս: Մի քանի օր սրանից առաջ նա հայերից վերցնում է չորս հրացան և մի ատրճանակ, սակայն գաւառապետը հրամայում է յետ դարձնել խլած զէնքերն իրանց տէրերին: Մի և նոյն ժամանակ այդ Թուրք պաշտօնեան իր անուամբ զէնքեր է ստանում Ռուսաստանից՝ իր կրօնակիցների մէջ բաժանելու համար: Մի երկու շաբաթ սրանից առաջ Եւլախում ստացվում է մի մեծ ու ծանր արկղ Վէզիրօվի անուամբ: Տեղական ժանդարմը պատահմամբ բանում է այդ արկղը, որը լիքն է լինում բերդան հրացաններով: Այս դէպքի մասին արդէն հաղորդված է ոստիկանութեան, սակայն պրիստաւ Վէզիրօվը դեռ մնում է իր պաշտօնի մէջ:

Մխիթար

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

—

Օգոստոսի 27-ին

Չը գիտեմ ինչից սկսել կամ ինչ գրել: Մարդ շշմում է մտածելիս: Անիծեալ «շէյթանը» սպանեց Բագուն: Չը կայ այլ ևս Բագուն իր հարուստ նաւթահանքերով: Ամբողջ Բալախանին և Բիբի-Էյբաթը նաւթահորերով, ահագին շինութիւններով, տներով, արհեստանոցներով, ամբարներով և պահեստներով մի քանի օրվայ ընթացքում կրակի ճարակ դառան: Միլիօնաւոր փողերը ծուխ ու մոխիր եղան, հազարաւոր ծառայողների տարիների ընթացքում միլիօնաւոր փողերի ուժով գլուխ բերած աշխատանքը, ահագին արդիւնաբերութիւնը ոչնչացաւ և բոլոր նաւթահանքերը հողի հետ հաւասարվեցին: Մնացել են միայն հորերի ծիգ-ծիգ երկաթի խողովակները և այրված շինութիւնների չորս պատերը միայն:

Հազարաւոր մարդիկ անգործ ու անփող, սոված, ծարաւ, մերկ ու բոբիկ փողոցներում մնացին: Բալախանիում մարդիկ ամբողջ չորս օր չորս գիշեր սոված ծարաւ մնալուց, չորս օր չորս գիշեր ահագին Թուրք խուժանի գնդակների տարափին դիմադրելուց յետոյ, միմիայն իրանց գլուխն ազատելով մի կերպ ընկել են քաղաք և հաց, ջուր և շոր են ուզում միայն: Հեշտ է ասել չորս օր: Թուրքերը առաջին օրը կարգին ջարդ կրելով Թէ զինուորներից և Թէ հայերից բոլորովին դուրս են քշվում նաւթահանքերից: Տեսնելով որ ոչ մի կերպով չեն կարողանում իրանց նպատակին հասնել, դիմում են կտրական միջոցի: Կտրում են ամբողջ Բալախանիին ջուր մատակարարող Զուղուլբի գիծը, դադարում հայերին հաց և ուտելեղէն ծախելուց: Աւելացրէք դրա վրա և բոլոր կողմերից բռնկւող հրդեհը և պատկերը կատարեալ կը լինի. բայց ի պատիւ հայ բանուորների, նրանք ամբողջ չորս օր այդ սոսկալի տանջանքները կրելով, ծխի և մրի միջից հերոսաբար դիմադրելով, զինուորների օգնութեամբ խումբ խումբ հասնում են կայարան և զինաթափ լինելով, հասնում են քաղաք: Բայց ինչ դրութեան մէջ:

Գունատ, Թուլացած, յուսահատված, բայց բողոքող, զայրացած դէմքերով: Թողած ամեն բան՝ տուն, տեղ, շոր, փող, կահկարասիք ազատվել են դժոխքից միմիայն իրանց ամենօրվայ գործի շորերով: Կանայք, երեխաներ մի ձեռք շորով են պրծել: Երէկվայ տուն տեղ ունեցող, քիչ Թէ շատ իրան ապահով համարող արհեստաւորը, բանւորը, գործակատարը այս օր մերկ ու բոբիկ, քաղցած ու ծարաւ Թափառում է փողոցներում: Հարիւրաւոր մարդիկ Թափված մի սենեակում առանց տեղաշորի, մի կտոր հացով են ապրում և քնում մերկ յատակի վրա: Իսկ որքան են այնպիսիները, որոնք այդ բաղդաւորութիւնից էլ զուրկ են:

Գնում էք փողոցով: Գրասենեակի տան դիմաց մայթերի վրա Թափված պառկած են բանուորները: «Ինչո՞ւ էք այդպէս փողոցում Թափված», հարցնում էք:—«Մարդ չը կայ գրասենեակում», պատասխանում են ձեզ: Խօզէինը ի հարկէ փառաւոր կերպով հանգստանում է ամարանոցում, կառավարիչն էլ ով գիտէ որտեղ է ազատել իր գլուխը. գրասենեակումն էլ փող չը կայ: Ո՞վ է նրանց մասին մտածողը: Զ՞է որ նրանք իբրև բանուորներ կարող են մի կերպ եօլայ գնալ, օրերով սոված ծարաւ մնալ: Զարժէ բանուորների համար մարդ ինքն իրան անհանգստացնէ: Ահա Թէ ինչպէս է մտածում խօզէինը:

Բանուորներից շատ շատերը, անիծելով իրանց դառն ճակատագիրը, ուզում են վերադառնալ հայրենիք: Բայց ինչպէս գնան: Կորցրել են ամեն բան: Այժմ էլ ոչ Թէ ճանապարհածախս, հացի փող մինչև անգամ չունեն: Ո՞ւմ պարտքն է դրանց մասին մտածել, հոգալ: Ո՞րտեղ էք հայ խօզէիններ, հայ հարուստներ: Գոնէ այդպիսի մի ժամանակ հասկացէք ձեր պարտականութիւնները դէպի բանւորը և ցոյց տուէք, որ նրանք՝ բանւորները չեն մոռացված բոլորովին, այն բանւորը—որն իր արիւն քրտինքով, իր կեանքի գնով ոսկէ կոյտեր էր տեղում ձեզ համար: Եթէ ձեզ համար անտանելի է բանւորի օրավարձն աւելացնել, բաւականութիւն տալ նրա իրաւացի պահանջներին, գոնէ այսպիսի օրերում, երբ նա ձեզանից պակաս չէ տուժել, չը Թողնէք նրան փողոցի սալայատակների վրա քաղցած ու մերկ: Զ՞ որ էգուց կամ միւս օրը դարձեալ նոյն բանւորն է ձեզ համար աշխատելու, արիւն քրտինք Թափելու, դարձեալ իր կեանքը վտանգի ենԹարկելով մտնելու է այդ դժոխքը—Բալախանին:

Դրութիւնը կրիտիքական է: Հացի ֆունտը որն արժէր 4 կօպէկ, այժմ 8 կօպէկով էլ ձեռք չէ բերվում: Միս ունենալ տանը, դա արդէն շռայլութիւն կարելի է համարել: Պէտք է շտապել, որպէս զի չառաջանան զանազան հիւանդութիւններ իրար վրա Թափված մնալուց, շոր չունենալու պատճառով մրսելուց և անկանոն սնունդից: Հարկաւոր է անմիջապէս ձեռք առնել կտրական միջոցներ և լայն չափերով օգնութեան հասնել և ազատել բանւորներին կորստից:

Դա է ամենաառաջին և ամենաանհրաժեշտ գործը:

Մշակ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Բագուի տեխնիկական ընկերութիւն ստացել է հետևեալ հեռագիրը Կիսլովոդսկից. «Այսօր համաժողովի պատգամաւորների հետ միասին ներկայացանք Փոխարքային, պարզեցինք հանգամանքները, որոնց պատճառով ինժեներները

և տեխնիկները զրկված են աշխատանքները վերսկսելու ամեն հնարից, քանի դեռ չեն մըշակվի և չեն մտցվի կեանքի մէջ այն միջոցները, որոնք, ինժեներների և տեխնիկների կարծիքով, լիակատար գրաւական կը տան աշխատանքներն անվտանգ առաջ տանելու վերաբերմամբ՝ թէ ինժեներների ու տեխնիկների և թէ նրանց իրաւասութեան տակ գտնվող վարպետների ու բանւորների համար։—Փոխարքան ուշադրութեամբ լսեց մեզ, մեր պատճառաբանութիւնները բոլորովին հիմնական գտաւ և յայտնեց, որ իր կարծիքով էլ ներկայ պայմաններում աշխատանքները վերսկսել անկարելի է։ Կոմսը սեպտեմբերի 10-ին Բագու կը լինի։ Պատգամաւորներ—Խատիսեան և Ոսկանեան»։

—

Կովկասի Փոխարքայի հրամանով հետևեալ տեղերը նոր զօրքեր են ուղարկված. 1) Նուխի և շրջակայքը—մի էսկադրոն, զինուորական պատոյտ կատարելու, 2) Օզուրգէթ—մէկ բատալիոն, քաղաքացիական վարչութեանը օգնելու, 3) Նոր-Սէնաքի—մէկ վաշտ։ 4) Շուլավէր—կէս հարիւրեակ կազակ, 5) Շամախի—մէկ վաշտ, օգնելու քաղաքացիական վարչութեանը, 6) Օզուրգէթ—կէս վաշտ և 7) Կօբուլէթ—կէս վաշտ։

—

Սեպտեմբերի 4-ին, Բագուի գեներալ-նահանգապետը հեռագրել է Փոխարքայի օգնականին. «Գիշերվայ ընթացքում և մինչև այժմ թէ քաղաքում և թէ նաւթահանքերում անկարգութիւններ չեղան։ Քաղաքի զանազան մասերում վիրաւորվել են 3 հայ և սպանել մէկին խանչալով։ Գիւղերում խռովարկութիւնները շարունակվում են, կողոպտված իրերից շատերը յետ են առնված և վերադարձվում են տէրերին»։

—

Բագուի գեներալ-նահանգապետ Ֆադէևը առաջարկել է ոստիկանապետի պաշտօնակատար պօրուչիկ Իզրաշևին արտակարգ հրաման տալ ոստիկանութեանը, որ բոլոր անգործ բանւորները, առանց ազգութեան խտրութեան, թողնեն Բագու քաղաքը և հեռանան կամքով, նախազգուշացնելով նրանց, որ հակառակ դէպքում կը հեռացվեն վարչական կարգով, ինչպէս անորոշ զբաղմունքի տէր անձեր։—Երևի այդ կարգադրութիւնը չէ կարող վերաբերվել այն բանւորներին, որոնք հրդեհների և Թուրքական այլ գազանութիւնների պատճառով մնացել են ժամանակաւորապէս անգործ. դրանց աճագին մեծամասնութիւնը դեռ համարվում է բանւոր այրված հանքերի և ոչ մի օրէնք նրանց անգործ կամ թափառաշրջիկ չէ կարող համարել։

—

Թիֆլիսից հեռագրում են «Р. Вѣд.» լրագրին. «Բագւում առանձին հրաձգութիւններն ու հրդեհաձգութիւնները շարունակվում են։ Գեներալ Շիրինկինին հեռագրում են, որ քանի դեռ չէ վերակազմված Բագուի ոստիկանութիւնը և այնտեղից չեն հեռացված ոստիկանական պաշտօնեայ Թուրքերը, խաղաղութիւնը անհնարին և կարգի վերականգնումը անկարելի է»։

—

Մօտ օրերս, ասում են, Բագու կը հասնի Ռոստովից կազակների մի գունդ։

—

Բագուի գեներալ-նահանգապետ Ֆադէևը, հրամայել է նահանգապետի պաշտօնակատար Ձիլէևին այսուհետև մինչև նոր անօրինութիւն ոչ մի թոյլտւութիւն չը տալ զէնք կրելու համար։

—

Ասում են, որ սեպտեմբերի 20-ին հաղորդակցութեան ուղիների մինիստր Խիլկօվը ժամանելու է Բագու և ապա մեկնելու է Բաթում։ Նրա գալու նպատակն է պարզել այս վերջին տարիների գործադուլների պատճառները և որոշել երկաթուղիների եկամուտների չափը։

—

Նախիջևանի աղէտի զոհերի օգտին ստացանք՝ 1) Կարսից դերասան Միրզոյեանի տուած մի շարք ներկայացումներից գոյացած արդիւնքի մի մասը 125 ր., 2) Թաւրիզից Հ. Աճառեանի ձեռքով հաւաքած 13 ր. 27 կոպէկ, 3) Զ. Զաւմշուղեանից 1 րուբլի։

—

«Մշակի» մի համարը իբրև բաժանորդի ուղարկվում էր Բալախանիի «Արամազդ» ընկերութեան մեքենական գործարանի աշակերտներին։ Վերջին աղէտի պատճառով որովհետև թերթը չէ ստացվում, բաժանորդները խնդրել են յատկացնել «Մշակը» սեպտեմբերի 1-ից մի որ և է հայ գիւղի։ Մենք որոշեցինք ուղարկել «Մշակը» սեպտեմբերի 1-ից Նախիջևանի յաջորդ Թովմա վարդապետին, որ նա իր բարեհայեցողութեամբ, յատկացնէ վնասված մի գիւղի հայ հասարակութեան։

—

Մի խումբ անձանց մէջ յղացել է մի գեղեցիկ միտք. անուանակոչութիւնների և այլ ուրախ դէպքերի ու շնորհաւորութիւնների առիթով միմեանց ուղարկվող ծաղկէ փնջերի, կարկանդակների, կանֆետեղէնի փոխարէն՝ համապատասխան գումարը յանձնել Թիֆլիսի նպաստամատոյց յանձնաժողովին, վերջին աղէտներից վնասված բոլոր հայերի օգտին, և յանձնաժողովից ստացած անդորրագիրը ուղարկել նրան, ում կամենում են մատուցանել փունջը, կարկանդակը և քաղցրեղէնը։ Այդ նպատակով մեր խմբագրութիւնը ստացաւ արդէն Ն. Ղարագեօզեանի միջոցով 8 ր. 50 կ., հաւաքված մի խումբ անձերից, յանձնաժողովին տալու և անդորրագիր ստանալու համար։

—

Մենք ստացանք Սուխումից Նախիջևանի գաւառի աղէտաւորների համար դերասան Անդրանիկի միջոցով 3 հակ ապրանք, այն է 324 կտոր ողամարդի, կանաց և երեխաների հագուստ, 114 հատ գլխարկ, բաշլըղ, կօշիկ, գուլպա, 315 արշին չիթ, 85 արշին քաթան և բօմբազէյ, մի հատ վերմակ և 1 բարձ։ Այս իրերը հաւաքել են խանութները և տները պտտելով տ. Ազնիւ, պ.պ. Ե. Քեօսեան, Ծատուրեան և օր. Ա. Գեօթբաշեան։ Իրերը մենք յանձնեցինք երէկ Թիֆլիսի առաջնորդարանին, ուր հաւաքված է և ուրիշ շատ հագուստեղէն, որը այս երկու օրս պէտք է ուղարկվի Նախիջևան։

—

Օգոստոսի 30 ին Նօբէլի բնակարանում կայացաւ Պետերբուրգի բոլոր նաւթարդիւնաբերական ֆիրմաների ներկայացուցիչների ժողով, որ տևեց 4 ժամ։ Ժողովում վերջնականապէս որոշված և խմբագրված է յայտագիր, որը ներկայացվելու է ֆինանսների մինիստրութեանը։ Մշակված յայտագիրը չափազանց ընդարձակ է և պարունակում է իր մէջ բոլոր այն կառավարչական և հասարակական ձեռնարկութիւնները, որոնց գործադրութիւնը նաւթարդիւնաբերողների կարծիքով անյետաձգելի և անհրաժեշտ են, որովհետև մինչև այժմ Կովկասում գոյութիւն ունեցած պայմաններում նաւթային արդիւնաբերութեան վերածնութիւնը անհնար է։ Ժողովին ներկայ էր յատկապէս Բեռլինից Պետերբուրգ կանչված նաւթարդիւնաբերողների ժողովի նախագահ Ղուկասօվը։ Յայտագիրը տրվում է օգոստոսի 31-ին։ Բացի ընդհանուր միջոցներից, որ մատնանիշ են արված յայտագրում, ժողովում որոշված է խնդրամատոյց լինել թոյլտւութիւն ստանալու ընդհանուր նաւթարդիւնաբերական ժողով կազմելու Պետերբուրգում սեպտեմբերի 12-ին։

—

Օգոստոսի 1-ին կայանալու էր դարձեալ մի շատ կարևոր ժողով։ Բոլոր մասնաւոր բանկերն ստացան կրեդիտային մասի առանձին դիւանատան դիրէկտօրից հրաւէր՝ ներկայանալու 12 ժամին ֆինանսների մինիստրութեան տունը, Բագուի դէպքերի հետ կապված բոլոր միջոցների մասին միասին խորհրդակցելու։

—

Ինչպէս հաղորդում է «Слово» լրագիրը, Բագուն վերաքննող սէնատօր Կուզմինսկուն առաջարկված է շտապել ներկայացնել ամենահպատակ հաշիւ և նոյնպէս իր կարճ եզրակացութիւնը և կարծիքը Բագուի վերջին դէպքերի մասին։

—

Սալիանից հեռագրում են «Баку» լրագրին օգոստոսի 27-ից. «Ջևվատի գաւառում, իր սեփական ագարակում սպանված է Բաղդասար Ասլանեանը իր կնոջ և ծառայի հետ։ Նրա աղջկան փախցրել են, ստացուածքը կողոպտել։ Իշխանութիւն չը կայ, որ քննութիւն սկսէ»։

—

Բագուից գրում են «Рус. Вѣд.» լրագրին. «Չը նայելով Բագուի գեներալ-նահանգապետ Ֆադէևի ձեռք առած եռանդուն միջոցներին, պօլիցիայի ստորին մաւսուլման ծառայողները զօրքերին մոլորութեան մէջ են գցում։ Օրինակ, մուսուլման գօրօդօվօյները, մտնելով հայերի տները, կրակում են ատրճանակներ, և ապա յայտնում անցնող զօրքերին, որ հայերի տներից հրաձգութիւն են անում։ Չինուորները սկսում են հրաձգութեան ենթարկել հայերի տները»։

—

Կովկասի Փոխարքայի քաղաքացիական մասի օգնականը յանձնել է Թիֆլիսի նահանգապետին թոյլատրել այսուհետև ժողովրդական ընթերցանութիւններ կազմելու տեղական լեզուներով։

—

Վերջին օրերս Կովկասի փոխարքայի քաղաքացիական մասի օգնականը թոյլատրել է հետևեալ պարբերական հրատարակութիւնները. 1) Նուխու բնակիչ Աբդուլլա-Մարուդ-Ջալիլ-օղլի Մուստաֆայեվին—Թիֆլիսում հրատարակել մի ամենօրեայ թերթ ռուսերէն և թուրքերէն լեզուներով, նախնական ցենզուրայի թոյլտւութեամբ, «Востокъ», «Գիւն-Չըխան» անունով («Արևելք»)։ 2) Դ. Ն. Բակրաձէին թոյլատրված է հրատարակել մի ամենօրեայ լրագիր վրացերէն լեզուով «Շրոմա» («Աշխատանք») անունով։ 3) Ա. Ա. Գուրսկուն թոյլատրել Բագւում հրատարակել ռուսերէն լեզուով մի ամենօրեայ լրագիր «Бакинскіе Отголоски» անունով, որը ունենալու է նաև «Бакинскій Досугъ» անունով շաբաթական յաւելուածով։

—

Վրացի աշակերտ-աշակերտուհիների ծնողներից մի խումբ խնդիր է ներկայացրել Կովկասի Փոխարքային, որ՝ համաձայն կրօնը մայրենի լեզուով ուսուցանելու մասին եղած ընդհանուր կարգադրութեան՝—իրանց երեխաներին էլ այսուհետև կրօնի դասատուութիւնը կատարվի վրացերէնով։

—

Ինչպէս յայտնի է, Թիֆլիսի քաղաքագլուխը և ձայնաւորներից 32 հոգի հրաժարական են տուել իրանց պաշտօններից, երբ բողոք օգոստոսի 29-ի արիւնալի դէպքի դէմ։ Ձայնաւորներից մօտ 20 հոգի, որոնք բացակայ էին քաղաքից, վերադառնալով Թիֆլիս, ժողով են արել և եկել այն եզրակացութեան, որ քաղաքային ինքնավարութեան համար հրաժարվելը չափազանց վնասակար է. տուժողը լինելու է քաղաքի ազգաբնակութիւնը։ Երկար վիճաբանութիւններից յետոյ ժողովականները ընտրել են 3 հոգուց բաղկացած մի յանձնաժողով, որը բանակցելու է հրաժարական տուածների հետ և աշխատելու համոզել նրանց յետ վերցնել իրանց հրաժարականները։ Ընտրված են բանակցութիւնների համար իշխան Գ. Մ. Թումանովը, Մ. Զ. Աւտանդիլովը և Ն. Ա. Գրիկուրովը։

—

Ինչպէս հաղորդել էինք անցեալ անգամ, օգոստոսի 30-ին ինգուշները քանդել էին երկաթուղու գծերը Բեսլան կայարանի մօտերը և գնացքի խորտակում պատճառել։ Այժմ Կովկասի Փոխարքան հետևեալ հեռագիրն է ուղարկել այդ շրջանի կառավարչին. «Պահանջեցէք ինգուշներից յանձնել գնացքի վրա յարձակվող աւազակներին. տալիս եմ նրանց 3 օր միջոց, որից յետոյ կօնտրիբուցիա կամ պատժողական տուգանք կը նշանակեմ խորտակման վայրի շուրջը գտնված բոլոր գիւղերի վրա։ Կոմս Վօրօնցով Դաշկով»։

—

ԳԵՏԱՇԷՆԻՑ (Գանձակի գաւառ) մեզ գրում են. «Օգոստոսի 27-ին չորս գետաշէնցի պատանիներ հինգ բեռնած աւանակներով Բանանց գիւղից գալիս, իրիկնադէմին Ելենենդորֆ կօլօնիայից վերստ ու կէս հեռու, Հաչա-Գետդուկ կոչված տեղը պատահում են երեք զինված թուրքերի, որոնցից մէկը հրացանը ուղղելով տղաների վրա, հրամայում է կանգնել։ Անզէն պատանիները մնում են սարսափահար. մէկը Սիմօն Թոխեանց, ուզում է փախչել, անգութ թուրքը բոպէապէս ետքից կրակում է հրացանը, ինքը քայլի վրա մահացնում թշուառ պատանուն, իսկ ինքը մնացածներին չը դիպչելով, ընկերների հետ փախչում է դէպի Աղ-Քեօրփին։ Հէնց նոյն երեկոյեան, ժամը 9-ին, լուր հասաւ, որ գիւղից վեց վերստ հեռու, Չիլքինից թուրք ձիաւորների մի ստուար խումբ քշեց գութանների 30 լծկանը, իսկոյն գիւղի մէջ իրարանցում ընկաւ, 25 ընտիր տղայք, Ալէքսան-բէկ Մելիք-Մնացականեանի առաջնորդութեամբ, առանց բոպէ կորցնելու, գնացին աւարի ետևից, երրորդ օրն է չեն վերադարձել, տեղեկութիւն էլ չը կայ։ Երէկ էլ լուր հասաւ մեզ, որ թուրքերը յարձակվել են Թալիշ գիւղի վրա, բայց գիւղացիք յետ են մղել. վտանգը մեծ չափով սպառնում է և գիւլխատանին։ Խաչխափոր գիւղում բէկերը միջոցներ են դիմում սարսափելի վտանգի առաջն առնելու համար։ Գիւղս յուզման մէջ է, աւելի յուզված են մեր մերձակայ փոքրիկ անզէն գիւղերը»։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

6 սեպտեմբերի

Կ. ՊՕԼԻՍ, 4 սեպտեմբերի։ Ռուսական, գերմանական և անգլիական դեսպանները պահանջեցին սուլթանից ֆինանսական կօնտրօլ մտցնել Մակեդոնիայում։ Բ. Դուռը ծանուցեց նրանց, որ այնտեղ ուղարկված է առանձին յանձնաժողով գոյութիւն ունեցող կարգերը բարւոքելու համար։ Այդ պատասխանը դիտվում է որպէս նոր պատրուակ յետաձգելու միջազգային կօնտրօլի մտցնումը։

ՇԱՆԳՀԱՅ, 4 սեպտեմբերի։ Հրատարակված է ուկազ մանջուրական նաւահանգիստները բանալու մասին բոլոր ազգերի նաւերի համար։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ, 4 սեպտեմբերի։ Միացեալ-նահանգների արտաքին գործերի ատեանը հասկացնել է տալիս, որ նախագահ Րուզվէլտ շուտով կը վերսկսէ Հաագայում խաղաղութեան նոր կօֆերէնցիա սարքելու փորձը։ Պրօգրամը կազմելուց յետոյ պետութիւններին հրաւէր կուղարկվի։ Կօնֆերէնցիայի քննութեան կառաջարկվի անթել հեռագրի, ականների և ստորջրեայ նաւակների գործածութիւնը, օդապարիկներից պայթուցիկ նիւթեր գցելն արգելելը, պատերազմական նաւերի օտար ջրեր մտնելը և այլ ուրիշ հարցեր, որ առաջացրել է վերջին ռուս-ճապօնական պատերազմը։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ, 4 սեպտեմբերի։ Ճապօնական միսսիայի իւրիսկօնսուլտ Դէնիսօն յայտնեց, որ Ճապօնիայի ստացած կօնցէսիաները 120 միլիօնից աւելի արժողութիւն են ներկայացնում։ Երկաթուղիների արժէքի հատուցման գումարը կը կազմէ 30 միլիօն ֆունտ ստերլինգ, իսկ ճանտայեան և ֆուշունեան հանքերը 50 միլիօն ֆունտ ստերլինգից աւելի արժեն։ Դէնիսօնի կարծիքով, Ճապօնիան շատ շուտով կը սկսէ Սախալինի հանքային անհամար հարստութեան մշակման գործը։

ՏՕԿԻՕ, 4 սեպտեմբերի։ Ռուսական նախկին «Պէրէսվէտ», իսկ այժմ ճապօնական Սագամի զրահակիրը երէկ Պօրտ-Արտուրից հասաւ Եօկօհամա։

ՄԻՏԱՎԱ, 4 սեպտեմբերի։ Կալուածքները պաշտպանելու համար ժամանակաւոր գեներալ-նահանգապետը թոյլատրեց կալուածատէրերին իրանց հաշւով ունենալ ստրաժնիկներ, մի մարդ իւրաքանչիւր հինգ հարիւր դեսիատինի համար։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ, 5 սեպտեմբերի։ Րօկէլդ հերքում է իրան վերագրած այն նախազուշակութիւնը թէ շուտով անօրինակ ճգնաժամ է լինելու ամերիկական առևտրի մէջ։ Նրա կարծիքով, երկրի տնտեսական դրութիւնը ապահովում է առևտրի ծաղկումը։—Ճապօնական գործերի հաւատարմատարը պաշտօնապէս յայտնեց, որ չը նայելով խաղաղութեան դաշնագրի առթիվ տարաձայնութիւններին, Ճապօնիայում ամենևին թշնամական զգացմունք չեն տածում դէպի Ամերիկան, ընդհակառակը ճապօնացիները անկեղծ շնորհակալ են Րուզվէլտից։

ՀԱՄԲՈՒՐԳ, 6 սեպտեմբերի։ Կայսրը ուղևորվեց Գումբերդուսօկ ամրոցը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Սեպտեմբերի 5-ին դատաստանական պալատում, դասակարգային ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ, Մօսկվա-Րիբինսկ երկաթուղու Դնօ կայարանի դէպօի նախկին բանւորները մեղադրվում էին այն բանում, որ փետրվարի 10-ին գործադուլ արածների խմբի մէջ յարձակում գործեցին հեռագրական կայարանի վրա, դուրս արին տելեգրաֆիստներին և ընդհատեցին հաղորդակցութիւնը։ Մեղադրվողներին սպառնում էր տաժանակիր աշխատանք տասներկուսից մինչև տասն և հինգ տարի։ Բոլորը արդարացրված են։ Դատավճիռը ծափահարութիւններով ընդունվեց։

ՍԻՄՖԵՐՕՊՕԼ, 5 սեպտեմբերի։ Կերչում սկսվեց հրէաների կողոպտման գործի քննութիւնը։ Կողոպտված իրերը գիտակցաբար գնողները դատապարտվեցին բանտարկութեան զանազան ժամանակամիջոցներով։

ԲԱԹՈՒՄ, 5 սեպտեմբերի։ Հակառակ տարածված լուրերի, Բաթումի շրջանում մահմեդականների մէջ ոչ մի թշնամական շարժում չը կայ քրիստոնեաների դէմ։

ՏՕԿԻՕ, 5 սեպտեմբերի։ Ներքին գործերի մինիստրի հրաժարականը բարեյաջող ընդունելութիւն ունեցաւ։ Ամեն տեղ տիրում է խաղաղութիւն։

ԿՈՊԵՆՀԱԳԵՆ, 5 սեպտեմբերի: [illegible]

ՔՐԻՍՏԻԱՆԻԱ, 5 սեպտ.: [illegible]

ԼՈՆԴՈՆ, 5 սեպտ.: [illegible]

ՍՕՖԻԱ, 5 սեպտ.: [illegible]

6 սեպտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: [illegible]

ՓԱՐԻԶ, 6 սեպտեմբերի: [illegible]

ՀՌՈՄ, 6 սեպտ.: [illegible]

ՏՕԿԻՕ, 6 սեպտ.: [illegible]

ՊՈՐՏՍՄՈՒԹ, 6 սեպտ.: [illegible]

ՍԱՐԱՏՈՎ, 5 սեպտ.: [illegible]

ԿԱԶԱՆ, 5 սեպտ.: [illegible]

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ ԹԱԴԷՈՍ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ, ԽԱՉԱՏՈՒՐ ՄԵԼԻՔ-ԱԶԻԱՄՍԵԱՆ

ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Բ. Նաւասարդեան

Վերադարձաւ և ստանձնեց իր «ԱՌԱՋԻՆ Ս. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԸ», վերակեց բժշկական գործունէութիւնը: 4—10

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Մ. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

նախկին օրդինատոր Մոսկվայի համալսարանի կլինիկայի

Վերսկսեց ընդունելութիւնը յատկապէս միզանցքասեռական, սիֆիլիսի և կաշու հիւանդութիւններ ունեցողներին: Ընդունելութիւնն ամեն օր՝ 10—11 ժամին առաւօտեան և 5—7 ժամին երեկոյեան: Բոլեչեսկի փող. № 1, «պօժարնի կօմանդի» դիմացը. տէլէֆօն № 11. 2—10

(ա. օ.)

Բժիշկ Գր. Մակարեան

Վերադառնալով նորոգեց հիւանդների ընդունելութիւը ներքին և երեխայոց հիւանդներին, ամեն օր ժամը 4-ից մինչև 6 երեկոյեան. Միքայէլեան փողոց, Բեբիեվի տուն № 134, տելեֆօն № 907.

(կ. ե. չ.) 6—10

Ա Տ Ա Մ Ն Ա Բ Ո Յ Ժ

Ս. Գ. Տէր-Ազարեանց

Ընդունում է հիւանդներին ամեն օր առաւօտեան ժամը 9—2 և երեկոյեան ժամը 3—6, Երեւանեան հրապարակ, տուն Արղութեան, բնակարան Լալայեանցի բնակարան:

Բ Ժ Ի Շ Կ

Լեւոն Օհանջանեան

Մասնագէտ միզային, վեներական, սիֆիլիսի և կաշուի հիւանդութիւններ: Ընդունում է առաւօտեան 9-ից մինչև 11 ժամը, երեկոյեան 6—9 ժամ.: Կանանց և երեխաների համար 11—12 ժ.: Հասցէն անկիւն Գոլովինսկի պրօսպէկտի և Կադետսկայա փողոցի, տուն Թամամշեանի: Մուտքը Կադետսկի փողոցից № 2. (ա. օ.) 15—300

Բժիշկ Բ. Ա. Պապովեան

Վերադարձաւ արտասահմանից և վերսկսեց հիւանդների ընդունելութիւնը: Մասնագէտ քթի, կոկորդի և ականջի: Ցերեկվայ 1-ից մինչև 2 ժամը, երեկոյեան 5—7 ժամը:

Հասցէն Միքայէլեան փողոց, տուն Ֆօրէրի, № 157. (ա.օ. յ. օ.մ.) 6—10

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ

Մասնագէտ միզային և սիֆիլիտիքական հիւանդութիւններ,—ընդունում է հիւանդներին առաւօտեան 12 ժ.—1 ժ, երեկոյեան՝ 6 ժ.—9 ժ.: Կուկիա, Սեմեօնովսկայա փ. № 20.

(ե. հ. շ. կ.) 12—30

ՀԱՅ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐ

Հայերէնի դասագիրք հեղինակների կենսագրութիւններով:

Գինն է 1 ր., գումարով առնողներին 20—25% զեղչում. դիմել՝ Тифлисъ Коммерческ. учил. Ванціанъ. կամ գրավաճառներին: (ա.օ) 9—10

Թիֆլիսի Հայոց Բարեգործական ընկերութիւնը ընդունում է նուէրներ դրամով, իրեղէններ, շորեր և գործիքներ վերջին աղէտներից վնասվածների օգտին ընկերութեան գրասենեակում (Абасъ-Абадская площ. սեփական տուն) իւրաքանչիւր օր առաւօտեան 10-ից մինչև 2-ը: 2—10

Կենտրոնական

գրավաճառանոցում, Թիֆլիսում, վաճառվում են հետեւեալ գրքերը.

Աստղիկ. Սարրաֆ, ողբերգութիւն 5 արար. գ. 30 կ. ճ.ծ. 13 կ.: Շինոց, պատկեր, 30 կ. ճ.ծ, 13 կ.: Թուլումբաջիներ, պատկեր, 10 կ. ճ.ծ. 11 կ.: Ժառանգներ, 30 կ. ճ.ծ. 13 կ.: Բէրսաւ Առաքելը, 25 կ. ճ.ծ. 11 կ.: Քօռ-Եղիկ, վէպ, 30 կ. ճ.ծ. 13 կ.: Շուշան, օպերա 3 արար. 1 ր. ճ.ծ. 20 կ.: Երկերի ժողովածու, հ. ա. 1 ր. ճ.ծ. 20 կ., բ. հատոր 1 ր. ճ.ծ. 20 կ., գ. հատոր 1 ր. ճ.ծ. 20 կ., ե. հատոր 1 ր. ճ.ծ. 20 կ., գ. հատոր 1 ր. ճ.ծ. 20 կ.: Խեւ Կարապետ, 1 ր. ճ.ծ. 25 կ.:

Միանուագ բոլոր գրքերը պահանջողները Թիֆլիսում ստանում են 10% զեղչ, իսկ օտարքաղաքացիները ճ.ծ. չեն վճարում. վերջինները պէտք է գինը կանխիկ ուղարկեն: (չ) 5—10

Դպրոց եւ Պանսիօն

ՅՈՎՍ. ՄԵԼԻՔ-ՋՀԱՆԵԱՆՑԻ

Ընդունվում են գիշերօթիկ և երթեւեկ աշակերտներ: Պատրաստվում են բոլոր միջնակարգ դպրոցները մտնելու համար: Նոյնպէս ընդունվում են գիշերօթիկ և այն աշակերտները, որոնք արդէն սովորում են միջնակարգ դպրոցներում: Աւանդվում են ռուսերէն, հայերէն, գերմաներէն, ֆրանսերէն և լատիներէն լեզուները: Հասցէն՝ Тифлисъ, Гановская улица № 7 (7.9,11,14,16,18,21,23,25,28,30. ս. 1,4,6,8) 4—15

ՄԻ խնտելիգենտ ընտանիքում ընդունում են

Գ Ի Շ Ե Ր Օ Թ Ի Կ

աշակերտներ լիակատար պանսիօնով, դասերի կրկնութեամբ (րեպետիրովկա): Դիմել Авлабаръ, Лазаревская ул. д. Мурадова, № 49. Յարութիւն Եսայեանին: (շ. կ. չ.) 3—4

Նոր լոյս տեսաւ բաժանորդների համար

ՀԷՆՐԻԿ ՍԵՆԿԵՎԻՉ

1) Երաժշտասէր Եանկօ. գինն է 5 կ.:

Լ. Տոլստոյի

2) Ինչու համար ապրել. գինն է 10 կ.:

3) Բէրլինի պաշարումը. գինն է 5 կ.:

Առանձին գումարով գնողներին 1 րուբլուն 20% զեղչ: Ծանապարհածախսով գումարով պահանջողները պէտք է ուղարկեն փողի 1/3 մասը. հասցէն՝ Тифлисъ, улица Броссе № 5. Кнїгоиздателю А. А. Ованесянцъ.

Տէլէֆօն № 1033. 1—2

ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ԴՊՐՈՑԱԻԱՐՏ

Նախկին հայ ուսուցիչ խաչատուր Տէր-Եղօեանը

Ցանկանում է Կովկասի վերաբացվող եկեղեցական ծխական դպրոցներում ստանձնել ուսուցչական յարմար պաշտօն, միայն ինքը կամ իր ամուսնու հետ միասին (ռուսաց լեզուի վարժուհի):

Համաձայն է նոյն պաշտօնով գնալ Բեսսարաբիայի և Նախիջևանի Թեմի ծխական դպրոցները: Պայմանների մասին դիմել՝ Тифлисъ, Армянская семинарія, Теръ-Енокянцу.

(չ. հ. շ.) 1—3

„ԼՈՅՍ"

գրախանութը ընդունում է ամեն տեսակ գրքեր կօմիսիայով վաճառելու համար:

Դիմել՝ Тавризъ (Персія) магазинъ «Луйсъ» Г. Агаджанянцъ. 4—10

Չարկաւոր է Շուլավէրի երկսեռ դպրոցների համար երկու ուսուցիչ և երկու ուսուցչուհի. ուսուցիչներից մէկը հայոց լեզուի և եկեղեցական երգեցողութեան (քառաձայն խմբեր պատրաստելու համար), իսկ միւսը ռուսաց լեզուի և Թուաբանութեան: Կահ-կարասիներ պատրաստելու պատճառով ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 20-ից և վերջանալու է յունիսի 20-ին: Ցանկացող ուսուցիչները և ուսուցչուհիները յայտնեն որտեղ են աւարտել կամ քանի տարի են պարապել ուսուցչութեամբ և որտեղ:

3—6 (ա. օ.) Տանուտէր Վ. Մեհրաբեան

Գերմաներէնի **ՄԻ** վարժուհի որոնում է մասնաւոր դասեր: Պատրաստում է գերմաներէնից գիմնազիաների բոլոր դասարանների համար: Դիմել գրաւոր—Տրօիցկի փողոց № 7. Վարժուհիների փոխադարձ օժանդակութեան ընկերութիւն, տիկ. Վէյս: Անձամբ դիմել նոյն տեղը առաւօտեան ժամը 11—3-ը: (չ. հ.) 1—2

Բերդացի մի **Գերմանացի** տալիս է գերմաներէն լեզուի դասեր: Դիմել Թառայեանցի գրավաճառանոցը, Գօլովինսկի պրօսպէկտ № 19, «Գերմանացուն»: (հ. շ.) 1—2

Յ. ԴԱՂԲԱՇԵԱՆԻ

I

ԼԻԱԿԱՏԱՐ ԲԱՌԱՐԱՆ

ռուսերէնից հայերէն

Լոյս տեսաւ **ՈՒԹԵՐՈՐԴ** պրակը,

Գինը 1 ր. 20 կոպ.

Ամբողջ բառարանի բաժանորդագինն է 7 ր., ճանապարհածախսով 8 րուբլի, փառակազմ 9 ր.: Հեղինակին դիմողները ճանապարհածախս չեն վճարում. Դիմել հեղինակին հետեւեալ պարզ հասցէով. Тифлисъ, А. С. Дагбашяну. Թիֆլիսում բաժանորդ կարելի է գրվել «Գուտենբէրգ» գրախանութում:

II

ԼԻԱԿԱՏԱՐ ԲԱՌԱՐԱՆ

հայերէնից ռուսերէն

Լոյս տեսաւ ԱՌԱՋԻՆ պրակը, Գինը 1 ր., Ամբողջ բառարանի բաժանորդների համար 5 ր., առաջին բառարանիս բաժանորդների համար 4 ր. Գրպանի բառարան ռուսերէնից հայերէն:

Բաժանորդագինը 2 ր. 50 կ.:

Դիմել հեղինակին վերոյիշեալ հասցէով:

(հ, շ.) 1—1

Մի փորձված ուսուցիչ և մի ուսուցչուհի (ամուսիններ) ցանկանում են պաշտօնենալ հայոց եկեղեցական ծխական դպրոցներում: Հասցէն՝ Тифлисъ, Ермоловская д. № 7 кв. И. И. Харазова. (չ. ու. շ.) 1—3

Թ ի ֆ լ ի ս ո ւ մ

Մի օրիորդ ցանկանում է ձրի դաստաւութեան հայոց լեզուի՝ հայ ընտանիքներում, այն պայմանով, որ ճաշը և սենեակը ունենայ: Դիմել՝ Նիկօլաեվսկայա 44 տուն Գամբարեանցի: 1—8

Դասագրքեր, օժանդակ ձեռնարկներ և տնային ընթերցանութեան գրքեր, միջնակարգ և ստորին ուսումնարանների աշակերտների համար, նոյնպէս և ժողովրդական ընթերցանութեան համար էժանագին գրքեր մեծ քանակութեամբ պատրաստված են Թիֆլիսի կենտրոնական գրավաճառանոցում:

Օտար քաղաքներից պէտք է դիմեն՝ Въ Тифлисъ, Центральной книжной торговлѣ.

(ա. օ.) 3—10

Ձ Ո Ւ Թ Ա Կ Ա Հ Ա Ր

Մ. Տ. Վասիլեվ

Առաջարկում է տալ դասեր ջութակածելու 90 ր. վարձատրութեամբ ուսումնական տարվայ համար (վարձը կէս տարով), ամսական 14 րուբլի: Ուսման սկիզբը սեպտեմբերի 1-ից և վերջը յունիսի 1-ին: Աշակերտների ընդունելութիւնը օգոստոսի 27-ից ամենայն օր ժամը 10—1 և 5—7½ երեկոյեան: Միասին ածելը և դասեր տներում փոխադարձ համաձայնութեամբ: Գրիբօեդովսկայա փողոց, № 5: (օգ. 21, 25, 27, 28, 30 և 31, սեպտ. 1, 2, 4, և 5) 8—10

═ ԲՐԻՏՈՒԻՆ ═

Շուտ և առանց ցաւի մարմնի վերայի մազերը Թափելու համար նոր նիւթ: Գինը գիւժինը 3 րուբլի ճանապարհածախսով:

Դուխիներ, երեսի համար զօյներ (սպիտակ, կարմիր) և զանազան տեսակ բարձր տուալէտի պարֆիւմերնի ապրանք:

Косметическаго и порфюмерная фабрика С. И. Строгонова въ Москвѣ, Ильинка уголъ Ипатьевскаго и Грузинскаго пер., д. № 3.

Արժէքների ցուցակները ցանկացողների համար ուղարկվում են: (չ) 1—3

ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԻՒՆԻՑ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Երկու սեռի անձանց համար

(Баку, Прачешная, домъ Теръ-Ованесова)

Կուրսերի նպատակն է տալ ունկնդիրներին մասնագիտական, եւ առեւտրական կրթութիւն եւ պատրաստել հմուտ հաշուապահներ: Աւարտողները ստանում են ատեստատներ:

Կուրսերում աւանդվում են՝ 1) Առեւտրական Թուաբանութիւն և Թուաբանութիւն համբիչի վրա. 2) Հաշուապահութիւն արդիւնաբերական, գործարանական, առեւտրական և բանկային. 3) Առեւտրական Թղթակցութիւն. 4) Առեւտրական տնտեսագիտութիւն. 5) Առեւտրական և մուրհակային օրէնքներ. 6) Գեղագրութիւն և արագագրութիւն (ուղղումն ձեռագրի). 7) Ուսուցումն գրող մեքենայի վրա: Ուսումն սկսվելու է սեպտեմբերի 20-ից: Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից՝ ամենայն օր կուրսերում առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև 12-ը և երեկոյեան 4-ից մինչև 7 ժամը:

Կուրսերի կանոնադրութիւնը (уставъ) և մանրամասն ծրագիրը (программа)—տրվում և ուղարկվում են ձրիաբար: Օտարաքաղաքացիները դիմում են Баку, учредителю коммерческихъ курсовъ А.И. Теръ-Каспарову. 18—30

(չ. կ.)

Ցայտարարութիւն յարգելի վաճառականներին

Բացել եմ Մազանդարանի Բարֆրուշ քաղաքում յանձնարարական տուն: Ընդունում եմ փոխադրութեան պայմաններով—1) կապված ապրանքներ ստանալ տեղափոխելու. 2) փոխադրութիւններ անել (բարաթբրդութիւն). 3) արտահանվող տեղական ապրանքներ գնել, (որոնք են բրինձ, բամբակ, բօժօժ, բուրդ, քունջիթ, բամբակի սերմ, մեղրամոմ, եղջիւր, կանեփ, մաքուր և այլն): 4) Ծախելու ներմուծվող զեղէն կաշիներ, չամիչ, ծխախոտ, քարակայ մուրաեարաթ և այլն): 4) Ծախելու ներմուծվող ապրանքներ (որոնք են շերամի սերմ, շաքար, պեսօկ, Թէյ, նաւթ, երկաթեղէն, մանիֆակտուր, չինեղէն և այլն):

Մանրամասնութիւն և պայմաններ տեղ չկանալ նամակով: Հասցէս հետեւեալն է.

Черезъ Красноводскъ Мешедсеръ (Персія) Барфрушъ, Димитрій К. Бжишкьянцъ. (օգ.22 ին) 3—3